

Mirotvorni odgoj i opstojnost Hrvata u Srbiji

dr. sc. Darko Gavrilović*

Sažetak

U uratku će biti riječi o tome što je to mirotvorni odgoj. Autor će dati kraći pregled položaja Hrvata u Srbiji i analizirati će mogućnosti za uvođenje mirotvornog odgoja u školski i izvan školski sustav u Srbiji. Na koncu, autor bi trebao istaknuti ulogu povjesničara u mirotvornom odgoju kao i prikazati mjesto koje bi mirotvorni odgoj mogao imati u procesu regionalne stabilnosti i pomirenja.

Ključne riječi: mirotvorni odgoj, stabilnost, pomirenje, povijest, Hrvati

Uvod

U Europi se aktivnije nego ikada prije počelo raditi na razvoju i primjeni ideja mira nakon Prvog svjetskog rata koji je za svoju posljedicu ne samo imao raspad četiri velika europska carstva već je odnio 15 milijuna života i preko 22 milijuna ranjenih koji su svoje ratne traume liječili godinama i decenijama. Taj mirovni pokret pokazivao je svoju onovremenu nužnost zato što je Europa samo između 1917. i 1920. doživjela „27 nasilnih transfera političke moći, od kojih su mnogi praćeni latentnim ili otvorenim građanskim ratovima“ uz Rusiju kao najekstremniji slučaj građanskog rata koji je odnio više od 3 milijuna života (Calvert 1970: 183, 184; Gervart 2017: 13). Nakon Drugog svjetskog rata u kojem je živote izgubilo oko 55 milijuna ljudi od kojih su velika većina bili civili, pojačane su aktivnosti na izgradnji mira i to na osnovama UNESCO-a iz 1945. godine. Svijet se počeo suočavati sa strahotama Holokausta, genocida i etničkih čišćenja. Masovni protesti protiv rata odvijali su se od pedesetih godina 20. stoljeća. Desetljeće kasnije, Johan Galtung je uveo pojam „pedagogija mira“ koji se ustalio na Starom kontinentu. Do danas na teritoriju Europe pokrenut je veliki broj mirotvornih pokreta, inicijativa, instituta, državnih institucija, udruga, vjerskih zajednica i političkih stranaka koje u svome radu promiču kulturu mira, nenasilja i zaštitu ljudskih prava. U izvješću UNESCO-ova Međunarodnog povjerenstva za razvoj obrazovanja za 21. stoljeće navode se četiri bitna načela, četiri potporna cjeloživotnog obrazovanja koja velikim djelom

---

* Prirodno-matematički fakultet, Univerzitet u Novom Sadu

izravno sadrže vještine nenasilja i razvoj kulture mira: učiti znati, učiti činiti, učiti živjeti zajedno i učiti biti (Jindra i Škugor 2007: 251, 252; Delors 1998: 95-108).

Jedna od najvažnijih organizacija za očuvanje mira su Ujedinjeni narodi i oni su kao takvi doprinijeli očuvanju i izgradnji mira i sigurnosti. Od značaja su i regionalne sigurnosne organizacije zbog kontrole oružanih sukoba u svom okruženju (npr. OSCE i SEATO) (Kosorić 2019: 60, 61).

Premda se mir najčešće definira kao odsustvo nasilja što nasilje stavlja u centar ljudskog postojanja i međuljudskih odnosa, smatramo potrebitim istaknuti da je za mirovni odgoj bitno definirati mir kao civilizacijski imperativ, a ne kao negaciju ratovima i mržnji. Zbog toga, mir smatramo pozitivnim idealom koji podrazumijeva različitost osobnih i društvenih akcija koje vode k apsolutnom poštivanju digniteta svake jedinice. Društvene akcije uključuju aktivnosti mirovotvornog odgoja koji promiče znanje, vještine i stavove koji će ljudima pomoći stvoriti socijalne uvjete koji pogoduju miru ili u slučaju postojećeg sukoba pridonijeti rješenju mirnim putem. Temeljne vrijednosti solidarnosti, uzajamnosti i socijalne pravde ključne su za mirovotvorni odgoj. Mirovotvorstvo koje u sebi sadrži solidarnost i uzajamnost očituje se kroz vrijednosti poput poštivanja ljudskih prava, slobode i povjerenja. Socijalna pravda ostvaruje se načelima jednakosti i odgovornosti. Kako bismo postigli ove ideale, mirovni programi diljem svijeta bave se širokim rasponom tema koje uključuju: nenasilje, tehnike rješavanja sukoba, demokraciju, razoružanje, ravnopravnost spolova, ljudska prava, odgovornost za okoliš, povijest, komunikacijske vještine, suživot i međunarodno razumijevanje i toleranciju različitosti. Dok se školski uzrast orijentira u mirovotvornom odgoju poglavito na razvijanju vještina komuniciranja, upravljanju emocijama, empatiji, vještini izražavanja emocija, vještini pregovaranja, analizi i rješavanju problema, inkluziji i pomirenju, dotle se sa studentima na fakultetima i njihovoj dobnoj skupini može raditi na jačanju vještina donošenja društveno odgovornih odluka (odluke koje uključuju vlastiti život i druge ljude), razvijanju vještina „kritičkog mišljenja“ (posebice u odnosu na društvene probleme i njihovo rješavanje), ali i na stjecanje znanja i vještina iz ljudskih prava i odgovornosti, humanitarnog prava, demokratskih procesa, vladavine zakona, prevencije konflikta i očuvanja okoliša (Sinclair i sur. 2008: 66). Mirovotvorni odgoj poglavito mijenja odnos čovjeka prema sebi u smislu buđenja značaja djelovanja jedinice u društvu i za društvo. On pronalazi načine kako se integritet jedinice, samoprihvatanje i osobna odgovornost nadograđuju kroz prihvaćanje drugog, suradnju i suživot.

Zbog svega navedenog u gornjem pasusu, važno je raditi na poštivanju slobode drugih kroz aktivnosti koje imaju za cilj da svi imaju jednaka prava, da se dostojanstvo pojedinca ogleda u poštivanju drugog, u spremnosti da branimo, liječimo, pomazemo i poučavamo dajući mu ili vraćajući dostojanstvo izvodeći ga iz kruga fizičkog, duhovnog, intelektualnog siromaštva u koje je zapao uslijed različitih socijalnih problema i konflikata.

Svaka obrazovna institucija poput škole, fakulteta ili društvenog centra može razviti program učenja mirovotvornog odgoja. Program se može ostvariti na tri razine: nacionalnoj razini kroz plan i aktivnosti koji potiču od nadležnog ministar-

stva, sveučilišnoj razini i lokalnoj razini kroz rad okružnih ureda za obrazovanje i škola (Sinclair i sur. 2008: 13). Spomenuti program mogu razvijati i organizacije nevladinog sektora. Međutim, njihov uspjeh je upitan u koliko ne postoji podrška države, zato što se u tom slučaju nevladine udruge često nalaze na udaru političkog ekstremizma.

Pregled suvremenog položaja Hrvata u Srbiji i nevladina mirotvorna inicijativa u hrvatsko-srpskim odnosima

Za mirotvorni odgoj posebice trebaju biti otvorena društva u kojima su postojali ratni sukobi i drugi nasilni konflikti koji su ostali svojom brutalnosti svježiji u sjećanjima ljudi. Također, za njega bi mogla biti zainteresirana društva u kojima i dalje bukne ili u manjoj mjeri tinjaju nacionalne, vjerske ili neke druge manjinske tenzije poticane poglavito od političara i medija koji šire mržnju i koji njenim potenciranjem skreću pozornost s gorućih socijalnih pitanja. Na žalost, prostoru nekadašnje Jugoslavije, a poglavito Srbije, Hrvatske i Bosne i Hercegovine treba mirotvorni odgoj. Imajmo na umu da su se za vrijeme ratova iz devedesetih spomenute države suočile s ekstremnim oblicima nasilja i pojavom ekstremno desničarskih ideologija i stranaka. Do danas, ekstremni desničari se koriste ikonografijom iz Drugoga svjetskog rata u propagandne svrhe. Kako nisu dovoljno zastupljeni u tradicionalnim medijima, okreću se internetu kao moćnoj platformi na kojoj mogu širiti svoje radikalne poruke. U regiji postoji više od 60 mrežnih stranica koje otvoreno podržavaju razne ekstremne desničarske ideje, poput etnički čistih država, neonacizma i homofobije (Gavrilović 2020: 10). Ako usporedimo njihove ideje i nastupe u javnosti uočljiva je njihova rasistička politika, vodi se antimigrantska politika i širi mržnja prema manjinskim nacionalnim zajednicama, a poglavito prema onima s kojima se bilo u ratu tijekom devedesetih.

Građanski ratovi u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini te bombardiranje Srbije za posljedicu su imali više od sto tisuća mrtvih, milijun raseljenih i izbjeglih osoba, etničko čišćenje i genocid. Iako rata između Srba i Hrvata nije bilo na teritoriji Srbije, kampanja koja je protiv hrvatskog stanovništva trajala od 1991. do 1995. godine za plod je imala protjerivanja, pljačke, hapšenja, zlostavljanja, otmice i ubojstva.¹ Tako, hrvatsko stanovništvo koje je na prostoru Srbije, a poglavito Vojvodine, višestoljetno heterogeno, a čija je domicilnost neupitna, našlo se pred opasnostima protjerivanja, opstojnosti na spomenutim prostorima kao i skućenih mogućnosti očuvanja vlastitog identiteta.

¹ O zločinima nad Hrvatima u Vojvodini tijekom ratova na prostoru nekadašnje Jugoslavije vidi više u Grupa autora, Dosije: zločin nad Hrvatima u Vojvodini, (Beograd: Fond za humanitarno pravo, 2019), kao i na <http://balkans.aljazeera.net/vijesti/zlocin-bez-kazne-protjerivanje-hrvata-iz-vojvodine>. U tome izvještaju oni su zločine podijelili u nekoliko cjelina. Ovom prigodom skrenio bih pažnju na nasilja nad Hrvatima u Vojvodini, ubojstva i nestanke i logore u Srbiji. Također o zločinima nad Hrvatima u Vojvodini upućivali su i političari ali i znanstvenici hrvatske nacionalnosti iz Vojvodine kao što je, primjerice, Slaven Bačić.

Osim što su ratne godine i nasilje pogađali opstojnost hrvatskog nacionalnog identiteta u Srbiji, na njega su utjecali i drugi čimbenici. Primjerice, „raspadom SFRJ kao nekadašnji konstitutivni narod Hrvati u Republici Srbiji, tj. Saveznoj Republici Jugoslaviji, sve do veljače 2002. i donošenja Zakona o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina nisu imali priznat status manjinske nacionalne zajednice“ (Bara 2012: 148). To je uvelike otežavalo artikuliranje interesa zajednice u javnosti i ostvarivanje manjinskih prava (Žigmanov 2011). „Sukladno tomu Hrvati nisu uživali, ili im je bilo otežano, pravo na upotrebu svog jezika i pisma, pravo na obrazovanje na materinskom jeziku, pravo na informiranje na materinskom jeziku te pravo na izražavanje nacionalne kulture, a dovelo je i do slabije zastupljenosti njezinih pripadnika u društvenim, političkim i ekonomskim sferama države.“ (Bara 2012: 148). Depopulacija i starenje, odlazak mladih u svijet, a posebice u Hrvatsku, dodatno slabe napore u razvitku hrvatskog nacionalnog identiteta u Srbiji.

Ipak, razloga za buđenje optimizma ima. Od 2002. snažnije se krenulo u borbu za opstojnost hrvatskog identiteta u Srbiji. Od 2000. pa u sljedećih devet godina, glede hrvatske i srpske manjine, potpisano je više od 50 bilateralnih sporazuma između Hrvatske i Srbije. Ipak, najveći pomak je učinjen 2004. kada je zaključen Sporazum o zaštiti nacionalnih manjina između Srbije i Crne Gore i Republike Hrvatske (Baštovanović, Žigmanov 2016: 102). Svoje mjesto u popravljaju položaja Hrvata u Srbiji dala je i prekogranična i regionalna suradnja u cilju zaštite i unaprjeđenja ljudskih i manjinskih prava. Ta suradnja odnosi se na obrazovanje, odgoj, informiranje, gospodarstvo, ekologiju, turizam, prekogranične projekte kao što su primjerice projekti iz IPA fondova kao i na druga područja bitna za ostvarivanje manjinskih prava (Baštovanović, Žigmanov 2016: 106, 107). Tome nije samo pomoglo demokratsko ozračje u Srbiji i regiji, kao ni postupno unapređivanje hrvatsko-srpskih odnosa već i jasno profilirana politika hrvatskih političara, kulturnih radnika i znanstvenika iz Srbije koji su za cilj postavili oblikovanje, izražavanje i zastupanje kolektivnih interesa Hrvata u Vojvodini (Bunjevaca, Šokaca i drugih Hrvata u Vojvodini) radi ostvarivanja političkih, kulturnih, gospodarskih i drugih ciljeva (Žigmanov 2006). Jasno profilirana politika Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini (DSHV), Hrvatske nacionalne zajednice i Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata bili su od presudnog značaja u toj borbi.

Ipak, i pored unaprjeđenja odnosa povremeni incidenti nikada nisu prestali. Na Hrvate se, uz Albance i Rome, gleda kao na najnepoželjniju nacionalnu zajednicu u Srbiji.² I danas postoje incidenti upereni protiv Hrvata u Srbiji. Najnovije prijetnje pojave su se u vrijeme kada je vlast dala podršku usvajanju bunjevačkog kao službenog jezika u Subotici. To potvrđuje i izjava predsjednika DSHV-a Tomislava Žigmanova u kojoj između ostaloga kaže: „Negativni napisi u medijima najfrekventniji su

² Izvadak iz izjave predsjednika DSHV-a Tomislava Žigmanova za novinski članak Dragane Pricce-Kovačević, *Jezikolovci u žitu: Borba za jezik Hrvata i Bunjevaca u Vojvodini izazvala pometnju između Srbije i Hrvatske*, 18. 3. 2021. <https://www.021.rs/story/Info/Vojvodina/268885/Jezikolovci-u-zitu-Borba-za-jezik-Hrvata-i-Bunjevaca-u-Vojvodini-izazvala-pometnju-izmedju-Srbije-i-Hrvatske.html>.

kada su u pitanju Hrvati. Postoji raširenost straha kod pripadnika hrvatske zajednice, jer je dominantno mišljenje da su svi Hrvati ustaše, da su oni trajni neprijatelji srpskog naroda. To je jedan konstrukt koji ne odgovara istini, jer istorija pokazuje i skladnije odnose dva naroda.³

A skladnih odnosa je bilo kako u povijesti 20. stoljeća tako i posljednje dvije decenije. Oni nisu samo njegovani u domeni povremenih korektnih političkih odnosa i suradnje između političkih predstavnika većinskih naroda i manjinskih zajednica u Srbiji i Hrvatskoj čemu se primjerice u 2020. moglo nazočiti prigodom otvaranja spomen-kuće bana Jelačića u Petrovaradinu. Treba spomenuti pregovore i suradnju DSHV-a i Samostalne demokratske srpske stranke (SDSS) u vezi popravljavanja položaja dviju manjina u Srbiji i Hrvatskoj, premda ona nije urodila jednim od konkretnih plodova, a to je da i Hrvati u Srbiji imaju predstavnike na svim političkim razinama kako je to riješeno u Hrvatskoj za Srbe. DSHV i SDSS su pridonijeli i gospodarskoj suradnji, a HNV i Srpsko nacionalno vijeće (SNV) i danas rade na jačanju kulturnog identiteta svojih naroda. Ostvareni su i rezultati na polju suradnje nevladinih udruga koje su svoj rad podredile unapređivanju srpsko-hrvatskih odnosa. U tom smislu još od 2008. godine poduzeta je zajednička inicijativa Centra za istoriju, demokratiju i pomirenje (CHDR) iz Novoga Sada, Udruge za povijest, suradnju i pomirenje (AHCR) iz Golubića, kao i DSHV-a i SDSS-a koja za cilj ima da kroz susrete visokih predstavnika dviju nacionalnih zajednica i rad znanstvenika koji se bave temama vezanim za položaj nacionalnih zajednica i ljudskih prava, unaprijede položaje hrvatske i srpske nacionalne zajednice u Srbiji i Hrvatskoj u cilju jačanja kako politike regionalne stabilnosti i pomirenja tako i glade normalizacije svakodnevnog života Hrvata i Srba u dvije države.⁴ Brojni zaključci i preporuke izneseni na trinaest skupova predstavljaju inicijative za rješavanje gorućih pitanja koja se poglavito odnose na neke od sljedećih zaključaka sa skupova: sve zakone koji se tiču nacionalnih manjina treba primijeniti bez iznimke, bez odgađanja i bez političkih uvjetovanja; ubrzavanje rješavanja bilateralnih pitanja; podrška parlamentarnoj diplomaciji kao vidu fleksibilnije suradnje dviju država; zaustavljanje ratom inspirirane propagande uz osudu iste od strane najviših tijela vlasti; puna zaštita identiteta manjinskih zajednica od strane država; podržavanje rada manjinske samouprave u čuvanju identiteta; zaštita identiteta treba obuhvaćati zaštitu tradicije, povijesti, jezika, ekologije u odnosu na prostor koji se nastanjuje; stabilizaciju pravnih i gospodarskih uvjeta za

³ Isto.

⁴ Na dosadašnjim znanstvenim skupovima koji su organizirani u Golubiću (obrovačkom) veći broj radova bio je posvećen zaštiti identiteta Hrvata u Srbiji. Oni su pokrenuli čitav niz pitanja iz područja politike, prava, gospodarstva, turizma i kulture. Na osnovi predočenih znanstvenih istraživanja uočljivo je da bez suradnje predstavnika svih spomenutih područja nije moguće ostvariti prosperitet nacionalne zajednice. U slučaju da samo jedno područje ostane isključeno iz procesa unaprjeđenja, praktično cijela zajednica prestaje ostvarivati napredak, a time se odmah i njena opstojnost dovodi u pitanje. Više o tome kod D. Gavrilović, *Značaj hrvatske kulture i politike regionalne stabilnosti u očuvanju hrvatskog nacionalnog identiteta u Vojvodini*, izvadak iz rada predstavljenog na znanstvenom skupu „Srpsko-hrvatski odnosi u 20. veku“, Golubić (obrovački), Hrvatska, 2019.

napredak; konfesionalna tolerancija (Zaključci sa skupova Srpsko-hrvatski odnosi u 20. stoljeću 2013. i 2014.).

Svi spomenuti zaključci u potpunom su suglasju sa suštinskim segmentima mirotvorstva. Među njima, želja i namjera o primjeni zakona u poštivanju nacionalnih prava koja podrazumijevaju zaštitu identiteta, jezika i kulture, rješavanje pitanja koja promiču podizanje ekološke svijesti na teritorijima i o teritorijima koji nastanjuju Hrvati u Srbiji⁵ poticaj suradnji i razumijevanju, zaustavljanje širenja mržnje i propagande koja tome daje poticaj i konfesionalna tolerancija, znakoviti su pokazatelji važnosti pokretanja mirotvornog odgoja.

Zbog toga, uz mnogobrojne zaključke s prošlih skupova, a u cilju unaprjeđivanja položaja dviju zajednica kroz rad na povećanju broja onih koji će ga u budućnosti podržavati, pojavila se ove godine inicijativa predsjedništava dviju udruga (CHDR i AHCR) da počnu s radom ljetne škole za studente i mlađe kategorije stanovništva od 18 do 27 godina koji su zainteresirani za učenje o modelima i načinima uspostavljanja trajnog mira u regiji koji između ostalog podrazumijeva popravljivanje položaja Hrvata u Srbiji. Cilj je, kod studenata i mlađih dobnih skupina, jačati vještine donošenja odluka (odluke koje uključuju vlastiti život i druge ljude), razvijati „kritičko mišljenje“ (posebice u odnosu na društvene probleme i njihovo rješavanje), ali i na stjecanje znanja i vještina iz ljudskih prava i odgovornosti, humanitarnog prava, demokratskih procesa, vladavine zakona, prevencije konflikta i očuvanja okoliša. O svrhovitosti ove inicijative moći će se suditi tek nakon nekoliko ljetnih škola kada bi se mogli vidjeti prvi pomaci korisnosti ovog vida obrazovanja u procesu pomirenja i regionalne stabilnosti.

Mirotvorni odgoj i mjesto povjesničara u njemu kao potencijalna podrška za opstojnost hrvatskoga identiteta u Srbiji

Budući da se kvalitetni odnosi nikada ne grade na strahu, već ih odlikuju podrška, skrb i naklonost (Jindra, Škugor 2007: 253; Greene 1996: 19, 20) mirotvorni odgoj razvija takve odnose koji na prvom mjestu tretiraju pojedinca kao punopravnog člana zajednice koji ima svijest o sebi i koji je razvija u skladnim odnosima sa svijesti o drugome. U okviru tih odnosa potenciraju se: odgovornost, suradnja, suživot i svijest o preuzimanju osobne odgovornosti za odnose prema sebi i drugima. Zbog toga kada je riječ o mjestu povjesničara u mirotvornom odgoju, bitno je kroz odnose pojedinca i drugih razgrađivati strah kroz suočavanje s njim i njegovim pokretačima poput primjerice političkih mitova (posebice mit o neprijatelju) koji šire

⁵ Zaštita prirode nije samo u zaštiti prirodnih fenomena, već se ogleda i u korisnosti za lokalno stanovništvo. Zbog toga treba istaći temu korisnosti zaštite specijalnih rezervata prirode „Gornje Podunavlje“ i „Karadorđevo“ za zajednice lokalnog stanovništva pa tako i za šokačku zajednicu na ovom prostoru. Slično je i sa spomenicima kulturne baštine Hrvata u Vojvodini, jer su oni umjetnički i arhitektonski čuvari prisustva Hrvata u bačkom Podunavlju. Preuzeto iz sažetka u radu Vladimira Stojanovića, Očuvanje kulturnog identiteta podunavskih Hrvata (Šokaca) u Bačkoj kroz aktivnosti zaštite prirode i kulturnih dobara, u zborniku *Srpsko-hrvatski odnosi u 20. veku – Prava nacionalnih manjina i borba protiv diskriminacije*, Golubić (obrovački), 2013, 69.

šovinističke i rasističke ideje. Kvaliteta se gradi i pozitivnim odnosom prema prošlosti. U tom smislu povjesničari mogu pružiti podršku kulturi sjećanja koja nema za cilj nasilje i ostrašenost. I u konačnici, pozitivan odnos se gradi ispravnim odnosom prema sadašnjosti i budućnosti. To polje djelovanja je najšire. Ono tretira suvremene teme iz svijeta politike, kulture, gospodarstva i religije kroz prizmu zloraba povijesti analizirajući i rješavajući ih kroz grupni rad pri čemu se osim kritičkog odnosa prema suvremenosti, razvijaju odgovornost, razumijevanje, podrška, solidarnost i trpeljivost. Pri tome, aktualiziranjem povijesnih tema kod polaznika osvještavamo stereotipe i predrasude. Zbog toga, izuzetna je važnost i udžbenika iz povijesti i njihove primjene kada je riječ kako o manjinskim zajednicama tako još više o većinskome narodu. Udžbeničke lekcije bi osim informativnosti a ne sugestivnosti trebale izostaviti sve vidove degradacije manjina, susjednih naroda, žena ili osoba s deformitetima kao i teme koje slave ratove, glorificiraju svoje žrtve, a izostavljaju ili minimaliziraju druge. Pri tome, takvi udžbenici bi trebali iznositi dokumente koji donose informacije o žrtvama na svim stranama insistirajući na žrtvama civila i njihovom progonu. Ako se želi dinamičnije raditi na pomirbi kroz udžbenike iz povijesti onda bi veća pažnja trebala biti posvećena mirotnim inicijativama, a ukinuti prostor tumačenjima koja rat prihvaćaju kao „normalnu stvar“ i rutinu (Davis 2004: 53; Siclair i sur. 2008: 53). U njima bi se trebale nalaziti lekcije koje koriste aktivne pristupe učenju, a ne da se uči sadržaj udžbenika napamet. Uz to bitno je razvijati razumijevanje i vježbati vještine kao što su asertivni govor⁶ ili posredovanje. Posebno je izazov u udžbenicima iz povijesti svesti na minimum mentalitet „nauči napamet“ i maksimizirati aktivnost u učionici, sudjelovanje i iskrenu diskusiju o osobnim i socijalnim stavovima. Također, zadatak je naučiti ne napadati na osobnoj razini osobe iz povijesti već se suočavati s problemom koji se javio u danoj situaciji i otvoriti se za rješavanje sličnih ili istih problema u sadašnjosti. Primjerice, ne treba se u povijesti hrvatsko-srpskih odnosa u 20. stoljeću emocionalno i ideološki obarati na osobnosti i stavove povijesnih aktera višegodišnjeg političkog sukoba kao što je, primjerice, bio slučaj sa Stjepanom Radićem i Svetozarom Pribićevićem (sukob je trajao praktično od 1905. do 1927.)⁷ već na osnovi povijesnog sadržaja do kojeg smo došli o tome sukobu, vidjeti je li se sukob mogao riješiti na drugi, mirniji način, vidjeti koliko on utječe na suvremene stereotipe i predrasude. Naime, taj sukob je u sebi najmanjim dijelom nosio osobne netrpeljivosti, a više je bio proizvod nacionalnih ideja (hrvatske, srpske i jugoslavenske), političke represije i nepoštivanja volje naroda. Netrpeljivosti su se izražavale u (ne)želji za stvaranjem zajedničke države, njenom unutarnjem

⁶ Asertivni govor podrazumjeva izražavanje osobnih misli, osjećanja, uvjerenja bez težnje k dominaciji, manipulaciji, ponižavanju ili degradiranju drugoga. Samopoštivanje i poštivanje drugih, ali bez obveze se slagati s tuđim stavovima principi su asertivnosti i asertivnog govora. Mišić, Vladimir. *Šta je asertivnost?* <https://www.vaspsiholog.com/2011/04/sta-je-asertivnost/>.

⁷ Godine 1927, Stjepan Radić i Svetozar Pribićević, kao predjednici Hrvatske seljačke stranke i Samostalne demokratske stranke su uspjeli prevazići dotadašnje političke sukobe i skupa nastupiti u politici kao Seljačko-demokratska koalicija. Više o odnosu Stjepana Radića i Svetozara Pribićevića do 1918. godine v. u D. Gavrilović, *Stjepan Radić i Srbi 1871. – 1928*. Split. 2001.

uređenju, granicama i ulozi i mjestu hrvatskog odnosno srpskog naroda u zajednici. Sličan sukob, s mnogo katastrofalnijim posljedicama, oživio je koncem osamdesetih godina prošlog stoljeća i traje do danas, a strahovit je po hrvatsku zajednicu u Srbiji, ali i po srpsku u Hrvatskoj. Međutim, taj sukob je težak i po većinske narode u Srbiji i Hrvatskoj jer njihova brojnost i njihov odgoj ne utječu samo na odnos prema manjinskim zajednicama već se stereotipi i predrasude koji kulminiraju nasiljem šire kako na pripadnike svoje zajednice koji isto ne misle ali i na druge države. Zbog toga je bitno, kada je riječ, primjerice o srpsko-hrvatski odnosima, u uporabi povijesnih lekcija u mirovnom odgoju, iskoristiti nastavne sadržaje ne za „pametovanjem“ i „napadanjem“ drugog mišljenja, ideologije i političkih stavova, već za suočavanjem sa svojim i drugim stavovima, razvijanjem mogućnosti izražavanja pri tome ne povrjeđujući druge te razvijanju identiteta kroz posebnost svake osobe ili zajednice pri tome prihvaćajući različitost drugih. To znači, učiti iz povijesti kako tragati za mirovnim rješenjima u sadašnjosti i budućnosti. U tom procesu važno je ne utjecati na konačno mišljenje polaznika ili mijenjati sud o događajima. Zadatak je sudionicima ovog obrazovnog procesa ne dati gotova rješenja i recepte, ne nametati im gotove odgovore. Treba im ostaviti, da kroz proces koji nenametljivo vodimo, sami dođu do odgovora i rješenja koja uvijek mogu biti nova i originalna (Jindra, Škugor 2007: 255; Bognar 2004: 8, 9) i koja mogu pridonijeti stvaranju kvalitetne zajednice.

Na koncu treba istaknuti kako u društvima koja su preživjela ratove, ali u kojima konflikti i dalje postoje, primjerice Srbije i Hrvatske i odnosa većine prema dvije manjinske nacionalne zajednice, može se otvoriti niz prigoda za promicanje mirnijeg načina života. Iskustvo pokazuje da ljudi u postkonfliktnim situacijama mogu biti jako zainteresirani za mirotvorno obrazovanje (Sinclair i sur 2008: 14). Isto tako, mlade ljude zanima naučiti kako se nositi s povišenim čimbenicima rizika u njihovom životu, koji se odnose na čitavu paletu suvremenih problema, a u postkonfliktnim društvima oni su poglavito vezani za ratom poremećene odnose koji se trebaju dinamično mijenjati ako ne želimo i dalje živjeti u ratovima iz devedesetih godina prošloga stoljeća. Upravo zbog toga, mirotvorni odgoj, kao jedna komponenta postkonfliktna izgradnje mira, nudi mogućnost snaženja procesa koji bi trebao jačati inicijativu „naučiti živjeti zajedno“, kao doprinos obrazovanja višeznačnom i multi-sektorskom procesu izgradnje mira (Sinclair i sur. 2008: 14).

Zaključak

U radu se razmatra značaj mirotvornog odgoja, s napomenom kako udruga Centar za istoriju, demokratiju i pomirenje i Udruga za povijest, suradnju i pomirenje kane pokrenuti ljetne škole za mlade od 18 do 27 godina kao jedan od vidova sprječavanja nesklonog okružja prema Hrvatima u Srbiji. U uvodnom dijelu rada dana je definicija mira i osnovne značajke mirotvornog odgoja. Zatim se u sažetom vidu razmatrao politički položaj Hrvata u Srbiji kao i značaj mirotvornih inicijativa, posebice skupova „Srpsko-hrvatski odnosi u 20. stoljeću“ u Golubiću kao čimbenika u očuvanju hrvatskog nacionalnog identiteta, ali i učvršćivanja politike mira i

zajedničkog života u regiji. U posljednjem poglavlju dan je primjer kako učiti povi- jest i kako je koristiti u mirotvornom odgoju kao potencijalnoj podršci opstojnosti hrvatske nacionalne zajednice u Srbiji, ali i politici stabilnosti i pomirenja u regiji. U tom smislu, ovaj uradak predstavlja jedan istup k traganju za mjestom i značajem mirotvornog odgoja. Na osnovi motrišta drugih znanstvenika s iskustvom u miro- tvornom odgoju smatramo kako se mirotvornim odgojem jačaju vještine donošenja odluka, razvija se „kritičko mišljenje“ (posebice u odnosu na društvene probleme i njihovo rješavanje), ali i na stjecanje znanja i vještina iz ljudskih prava i odgovornosti, humanitarnog prava, demokratskih procesa, vladavine zakona, prevencije kon- flikta i očuvanja okoliša, a što se sve direktno i indirektno odnosi na pitanje opstoj- nosti hrvatskoga identiteta u Srbiji.

Literatura

- Bara, Mario. 2012. Od nepriznavanja do ostvarivanja manjinskih prava: Hrvati u Srbiji nakon 2000. godine. U: Darko Gavrilović (ur.). *Srpsko-hrvatski odnosi u 20. veku; rešavanje otvorenih pitanja*. Novi Sad: Centar za istoriju, demokratiju i pomirenje.
- Baštovanović, Darko i Tomislav Žigmanov. 2016. Prava nacionalnih manjina u pro- cesu regionalne suradnje i EU integracija na Zapadnom Balkanu – Hrvatska nacionalna zajednica u Srbiji kao most suradnje između Srbije i Hrvatske. U: Darko Gavrilović (ur.). *Srpsko-hrvatski odnosi u 20.veku; izbeglice, prognanici i povratnici – izazov za savremenu Evropu i Zapadni Balkan*. Novi Sad: Centar za istoriju, demokratiju i pomirenje.
- Bognar, Ladislav. 2004. *Govor nenasilja*. Osijek: Centar za mir, nenasilje i ljudska prava.
- Calvert, Peter. 1970. *A Study of Revolution*. Oxford, New York: Oxford University Press.
- Davies, Lynn. 2004. *Education and conflict: complexity and chaos*, London: Routledge.
- Delors, Jacques. 1998. *Učenje – blago u nama*. Zagreb: Educa.
- Gavrilović, Darko. 2001. *Stjepan Radić i Srbi 1871. – 1928*. Split: Marjan tisak.
- Gavrilović, Darko. 2020. Ekstremizam u srpsko-hrvatskim odnosima: ostanak u limbu ili izlazak iz njega. U: Darko Gavrilović (ur.) *Srpsko-hrvatski odnosi u 20. veku*, Novi Sad: Centar za istoriju, demokratiju i pomirenje.
- Gervart, Robert. 2017. *Poraženi – krvavo nasleđe Prvog svetskog rata 1917. – 1923.*, Beograd: Službeni glasnik.
- Greene, Brad. 1996. *Nove paradigme, za stvaranje kvalitetnih škola*. Zagreb: Alinea.
- Grupa autora. 2019. *Dosije: zločin nad Hrvatima u Vojvodini*. Beograd: Fond za humanitarno pravo.
- Jindra, Ranka i Alma Škugor. 2007. Odgoj za mir – prevencija nasilja (mirotvorni odgoj). U: Vlatko Previšić, Vlatko Šoljan, Nikola Nikša, Neven Hrvatić (ur.). *Odgoj za mir – prevencija nasilja*, Prvi kongres pedagoga Hrvatske „Pedagogija :

- prema cjeloživotnom obrazovanju i društvu znanja“ : zbornik radova. sv. 2 , Zagreb: Hrvatsko pedagogijsko društvo.
- Kosorić, Nikola. 2019. *Rat i antirat – perspektive mira*, magistrski rad. Sarajevo:Univerzitet u Sarajevu.
- Prica-Kovačević, Dragana. 2021. *Jezikoslovci u žitu: Borba za jezik Hrvata i Bunjevaca u Vojvodini izazvala pometnju između Srbije i Hrvatske*. <https://www.021.rs/story/Info/Vojvodina/268885/Jezikoslovci-u-zitu-Borba-za-jezik-Hrvata-i-Bunjevaca-u-Vojvodini-izazvala-pometnju-izmedju-Srbije-i-Hrvatske.html> (pristupljeno 5. travnja 2021.)
- Sinclair, Margaret i sur. 2008. *Learning to Live Together – Design, monitoring and evaluation of education for life skills, citizenship, peace and human rights*, Bonn: Deutsche Gesellschaft für Technische Zusammenarbeit (GTZ).
- Stojanovića, Vladimir. 2013. Očuvanje kulturnog identiteta podunavskih Hrvata (Šokaca) u Bačkoj kroz aktivnosti zaštite prirode i kulturnih dobara. U: Darko Gavrilović (ur.). *Srpsko-hrvatski odnosi u 20.veku – Prava nacionalnih manjina i borba protiv diskriminacije*. Novi Sad: centar za istoriju, demokratiju i pomirenje.
- Žigmanov, Tomislav. 2006. *Hrvati u Vojvodini danas – traganje za identitetom*, Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada, Pučko otvoreno učilište.
- Žigmanov, Tomislav. 2011. *Osvajanje slobode – Hrvati u Vojvodini deset godina nakon listopadskoga prevrata 2000*. Subotica: Hrvatsko akademsko društvo.

Summary

Peacekeeping education and survival of Croats in Serbia

The meaning of peacekeeping education will be discussed in this paper. The author will give a brief overview of the position of Croats in Serbia and analyse the possibilities for the introduction of peacekeeping education in the school and out-of-school system in Serbia. Finally, the author should emphasize the role of historians in peacekeeping education as well as show the place that peacekeeping education could have in the process of regional stability and reconciliation.

Key words: peacekeeping education, stability, reconciliation, history, Croats